
Amerikansk tobakksavtale - alibi for fabrikantene

FRA FORENINGEN

AARSETH HP

I sommer ble det inngått en avtale mellom den amerikanske tobakksindustrien og påtalemyndigheten i en lang rekke avdelstatene. Avtalen innebærer at tobakksindustrien i de neste 25 årene skal bidra med ufattelige 2686 milliarder kronertil behandling av tobakksskader og forebygging av tobakksbruk. I utgangspunktet kan dette se ut som en seier i kampen mot tobakk. I amerikanske medier og blant politikere er imidlertid skepsisen meget stor og velbegrunnet. Det alle er enige om, er at *advokatene* som har vært involvert, har gjort århundrets kupp.

Avtalen pålegger industrien å yte betydelige beløp til helsestell og fond for skadeerstatning og røykeavvenningsprogrammer, samt til bøter hvis ikke industrien greier å redusere ungdomsrøyking med to tredeler innenti år. Samtidig lanserer industrien selvpålagte reklamerestriksjoner, og Food and Drug Administration (FDA) får anledning til å regulere nikotin som om det var et medikament. Kritikerne hevder at industrien har sluppet altfor billig unna. Gruppesøksmål mot industrien blir ikke mulig. Industrien kan heller ikke saksøkes med krav om erstatning for uaktsomhet. Det er fastsatt en øvre grense for hvor mye summen av alle skadeerstatninger til enkeltindivider totalt kan utgjøre per år i USA. Det blir hevdet at industrien med dette har kjøpt seg fri fra fremtidige angrep og mottiltak. Fabrikantene vil raskt tilpasse seg de nye restriksjonene, mens myndighetene har avskåret seg fra muligheten til å komme med nye tiltak.

Finansanalytikerne ser på avtalen som en fordel for industrien, i det fremtidig usikkerhet er fjernet. De regner med fortjeneste og positiv kursutvikling for tobakksindustriens aksjer.

Avtalens økonomiske omfang kan virke svimlende. De årlige kostnadene for industrien vil være det dobbelte av fortjenesten på hjemmemarkedet. Snudd på hodet vil imidlertid hele kostnaden veltes over på forbrukerne ved at sigarettprisen økes fra gjennomsnittlig kr 13,50 til kr 18,00 per 20-pakning. Samtidig har føderale myndigheter i praksis gitt fra seg retten til å øke avgift på

tobakk. De store tobakkskonsernene er også internasjonale, Philip Morris har to tredeler av sin tobakksomsetning utenom USA. Markedet i u-landene er uten restriksjoner, og har et enormt potensial. Avtalen inneholder ingen begrensninger på salg fremstøt mot u-land.

Kritikerne er også svært skeptiske til den økonomiske straffen selskapene pålegges hvis ungdomsrøyking ikke avtar. Det blir med rene ord sagt at for tobakksindustrien ligger den beste økonomien i at ungdommen faktisk begynner å røyke.

Når det kommer til stykket, ser det altså ikke ut til at denne avtalen gjør mer enn å innføre en liten del av tiltakene som for lengst er innført i Norge: høye avgifter, forbud mot reklame og strenge restriksjoner på omsetning til ungdom. Vi vet også at disse tiltakene i seg selv ikke har hatt tilstrekkelig effekt. Dagbladet går så langt som å karakterisere det hele som "statlig fiaskokamp mot røyking". I så måte kan avtalen i USA sees på som et tilbakeskritt hvis den blir godkjent av myndighetene. Det siste er langt fra sikkert.

Skal arbeidet for å redusere tobakksbruk gi ønskede resultater, må vi bruke andre metoder i tillegg til restriksjons- og avgiftslinjen. I så måte er den amerikanske avtalen et fremskritt; økte midler kanaliseres tilbake til arbeidet mot tobakksbruk. Hvis våre myndigheter kunne bruke én - 1 - prosent (!) av tobakksavgiften til forebyggende arbeid, mener våre eksperter at svært mye kan oppnås.

Å la tobakksindustrien kjøpe seg fri er ikke en god metode. Det er overveiende sannsynlig at World Medical Association på sin generalforsamling i høst, etter forslag fra Den norske lægeforening, vil komme med en anmodning til alle leger om å avstå fra å motta økonomisk støtte fra tobakksindustrien og oppfordre medisinske skoler, forskningsinstitutter og forskere til å gjøre det samme, nettopp for å unngå å gi tobakksindustrien kredibilitet.

Tobakksindustrien bør ikke få fortsette å være stueren.

Hans Petter Aarseth
president

Publisert: 20. august 1997. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 27. februar 2026.